

сення прогресивних змін у цілісне формування культури спілкування з урахуванням конкретної соціальної ситуації та умови, що дають змогу підвищити рівень сформованості означеної компетентності студентів. Необхідно готувати таких фахівців-педагогів, що здатні виховувати у студентів толерантність, прищеплювати навички спілкування в полі етнічному середовищу. На основі теоретичного осмислення проблеми, аналізу педагогічних концепцій культури можна зробити висновок, що культуру спілкування необхідно розглядати як важливу складову загальної фахової культури студента як майбутнього спеціаліста, динамічну особистісну якість, що визначає здатність до активно-го спілкування в контексті професійної взаємодії [5, с. 117–125].

Список літератури: 1. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Казань, 1996. С. 568. 2. Бражнич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання, 2001. С. 324. 3. Чижевський Б.Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні / Б.Г. Чижевський. – К.: Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 249 с. 4. Пехота О.М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: [монографія] / О.М. Пехота, А.М. Старєва – [2-ге вид. доп. та перероб.]. – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. – 272 с. 5. Педагогічна майстерність / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997.

*Гаряєва Г.М., Курганська А.В., Кальмін Д.Д.
м. Харків, Україна*

САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ І ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ САМОСТІЙНОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Сьогодні, як ніколи, гостро стоїть завдання осмислення і пізнання буття, створення нової філософії освіти, відкритої до таємниць життя людини, її прагнень, життєвого потенціалу. На цій підставі має формуватися нова педагогіка – педагогіка компетентної, відповідальної, творчої людини.

Компетентне ставлення особистості до життя означає потребу в самопізнанні, само розумінні, самореалізації в різних видах творчої діяльності, оволодіння науковими знаннями про сутність «Я», принципами і методами життєздійснення; усвідомлення, організацію свого часу, життєвого шляху особистісного розвитку; проблемне бачення свого життя; осмислене розв'язання міжособистісних протиріч; здатність до об'єктивного оцінювання рівнів, сфер і меж поширення своєї життєвої активності; усвідомлене і адекватне оцінювання результатів своєї діяльності; високу культуру споживання; відповідальне ставлення до свого життя, здоров'я; філософське, етичне осмислення свого життя.

На сьогодні існує велика кількість журнальних, книжкових публікацій на тему перебудови навчального процесу в школі. Орієнтовану на самостійну роботу учнів та її варіативність.

Сама по собі самостійна робота не є, звісно, новою форсую навчання. Проблема полягає в тому, щоб збільшити її частку в навчальному процесі, зробити її ефективнішою, досконалішою.

Загальновідомо, що результативність самостійної роботи виявляється під час підготовки учнями окремих тем для повідомлення, написання творчих робіт тощо. Мета, наприклад, уроків-семінарів – навчити учня не лише орієнтуватися в навчальному процесі, а й застосовувати теоретичні знання на практиці, розвивати власні смаки, виробляти власні критерії оцінки результатів діяльності, уміння опрацьовувати критичний матеріал.

Останнім часом у навчальній роботі набуває поширення індивідуальна робота з учнями. Перевага цієї форми навчання очевидна, оскільки дає можливість працювати за графіком з 3–4 учнями, які час від часу повинні звітувати про перебіг самостійної роботи над завданням. Така організація потребує спеціальної методики, складовою частиною якої, наприклад, може стати анкетування, тестування, тобто виявлення знань учнів з попередньо вивченого матеріалу.

Нові форми самостійної роботи мають бути домінуючими у навчанні. Тому слід відходити від авторитарного викладання і застосовувати такі форми вивчення нового матеріалу, як дискусії, семінари, допускати обґрунтовану оцінку учнями навчального матеріалу, яка часом не збігається із загальноприйнятою або даною в підручнику. Внаслідок цього у відповідях учнів має збільшитися кількість таких вставних конструкцій, як: «на мою думку», «погодьтеся», «мені здається», «маю можливість зауважити».

Засвоєння шкільної та вузівської програм значною мірою повинно ґрунтуватися на самостійній роботі учнів і студентів. Основними її видами є дискусія, полеміка з приводу певних проблем, власна творчість. Щоб у школяра формувалося самостійне наукове і творче мислення, необхідне для об'єктивного, аргументованого захисту власної точки зору, він повинен: 1) володіти певними теоретичними знаннями; 2) бути гнучким, мобільним, конкурентоздатним, уміти інтегруватися у динамічне суспільство, презентувати себе; 3) критично мислити; 4) використовувати знання як інструмент розв'язання життєвих проблем; 5) генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність; 6) володіти комунікативною культурою, вміти працювати у команді; 7) вміти запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; 8) цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в професіональному і особистому плані, так і в інтересах суспільства, держави; 9) уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення; 10) бути здатним до вибору численних альтернатив, які пропонує сучасне життя.

Уміння самостійно мислити формується паралельно з накопиченням знань, тобто створенням гуманітарної бази, з якої і виростають власні судження учня, які свідчать й про його інтелектуальний рівень.

Контроль педагога за самостійною роботою учнів не повинен бути авторитарним. Керівник має з повагою ставитись до міркувань своїх учнів, їх оцінок, за потреби – коригувати їх, але делікатно.

Однією з ознак самостійності суджень учня є вміння зіставляти споріднені тенденції розвитку. Окрім того, застосування творчих самостійних видів роботи вмотивовується психологічно – вони відповідають інтересам учнів, сприяють становленню світогляду, виробляють уміння працювати з літературою, самому оцінювати те чи інше явище. Отже, самостійні роботи повинні сприяти форсуванню в учнів індивідуальної творчості і почуття власної відповідальності за її результати.

Нові умови життя потребують нового мислення, нової культури, діяльності, а звідси – якісно іншого рівня освіченості, здатності до постійного оновлення знань, тобто «здатність до навчання упродовж всього життя». На формування у підростаючого покоління «сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного і наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості» вказує і Національна доктрина розвитку освіти.

Справді, сучасний випускник не завжди відповідає вимогам життя, зокрема в таких сферах, як уміння організувати свою освіту, розвивати компетентності, діяти самостійно в різноманітних критичних ситуаціях.

Лише готуючи особистість. Здатну до самостійної діяльності. Сучасна школа може реалізувати модель випускника, здібного до творчості, саморозвитку і самореалізації, розширення кругозору, пошуку нових знань, розвитку умінь самостійного здобуття інформації.

Загальною потребою сучасної школи є створення умов, за яких кожен учень мав би змогу навчатися самостійно здобувати необхідну інформацію, використовуючи її для власного розвитку, самореалізації, для розв'язання існуючих проблем.

Позиція учня в самостійній діяльності – це позиція суб'єкта, що усвідомлює значимість цього процесу саме для нього. У ході самостійної роботи відбувається значення власного досвіду особистості, яка не лише засвоює інформацію, а перетворює її, наповнюючи особистісно значущим змістом. Учні набувають досвіду спілкування з оточуючим світом, який розширює їх можливості щодо активної творчої участі в житті суспільства.

Формування вмінь здійснення самостійної роботи відбувається за певних умов. Спочатку учні опановують методику роботи з різноманітними джерелами інформації, елементами пізнавальної діяльності (такими як уміння аналізувати прочитане, робити свої висновки, вміти відстоювати власну точку зору, складати конспекти, тези тощо). Далі в самостійній навчально-пізнавальній діяльності з'являються елементи творчості. Це досягається шляхом створення відповідних психологічних та педагогічних умов, які стимулюють виникнення та розвиток в учнів власне потреби в самоосвіті, прагнення до самореалізації, активності, самостійності.

Провідне місце самостійної діяльності учнів у структурі навчального процесу сучасної школи є беззаперечним, тому що самостійна робота, перш за все творчого характеру – першооснова їх особистісного розвитку, евристичної і креативної самореалізації, набуття пізнавальної компетентності.

Навчити учнів самостійно вчитися, опановувати нові знання, сформувати у них потребу в самоосвіті, розвинути здібності до високого рівня самоконтролю і самооцінки і є завданням, що стоять сьогодні перед педагогами.

Важливим аспектом самостійної роботи є те, що вона вирішує не тільки навчання завдання, а й розв'язує проблеми саморозвитку і самовдосконалення учнів.

Отже, підготовка висококваліфікованих фахівців в умовах Болонської системи, конкурентоспроможних на ринку праці, а також здатних до компетентної, відповідальної та ефективної діяльності неможлива без підвищення ролі самостійної роботи, спрямованої на стимулювання їх зростання та виховання їхньої творчої активності.

*Грень Л.Н.
г. Донецьк, Україна*

ГУМАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ – ОСНОВА НОВОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Сегодняшняя практика образования нуждается в современной концепции гуманизации образования, направленной на личностное саморазвитие включенных в него людей. Необходимо осмысление идей и опыта ведущих зарубежных и отечественных педагогов в рамках нового педагогического мышления. «Вузовский образовательный процесс со всеми его реалиями, если он гуманистически выстроен, становится новым контекстом развития человека, дающим ему множество особых условий для самопознания, постоянным источником его нарастающей рефлексивности», – подчеркивал Б. Г. Ананьев [6].